

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การประเมินความไม่มั่นคงด้านอาหารและกลยุทธ์ในการรับมือของเกษตรกรสวนยางพารา แขวงอุดมไซ สปป.ลาว	
ผู้เขียน	นาย ไชยสิน โสมมณี	
ปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการระบบเกษตร)	
คณะกรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุศรา ลีมนิรันดร์กุล อาจารย์ ดร.ประทานทิพย์ กระทบผล ดร. พนมศักดิ์ พรหมบุรมย์	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

การทำเกษตรแบบดั้งเดิมบนพื้นที่สูง และการทำไร่เลื่อนลอยมีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงทางด้านอาหารและความอยู่ดีกินดีของชุมชนในแต่ละครัวเรือนในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการทำเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย เป็นการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวคือการทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นที่นิยมและขยายสู่พื้นที่การเกษตรอื่นๆ

การปลูกต้นยางพาราถือเป็นนโยบายการฟื้นฟูพื้นที่ในการทำไร่เลื่อนลอย และการลดปัญหาความยากจนในภาคเหนือของสปป.ลาว ซึ่งส่งผลให้พื้นที่การใช้ประโยชน์ทางการเกษตรสำหรับการผลิตพืชอาหารมีแนวโน้มลดลงได้แก่ ข้าวไร่ และข้าวนา ซึ่งนำไปสู่คำถามที่ว่า จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารในหลายครัวเรือนเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่หรือไม่ วัตถุประสงค์ของการศึกษาได้แก่ 1) เพื่อประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงระบบการปลูกพืชต่อความไม่มั่นคงด้านอาหาร 2) เพื่อเปรียบเทียบทุนในการดำรงชีพและความไม่มั่นคงทางด้านอาหารในแต่ละครัวเรือนที่แตกต่างกัน และ 3) เพื่อระบุกลยุทธ์ในการปรับตัวของครัวเรือนในการรับมือกับความมั่นคงทางอาหารในอนาคต

การศึกษานี้ ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการมีส่วนร่วมของชนบท (Participatory Rural Appraisal: PRA) เพื่อตรวจสอบและประเมินผลกระทบความไม่มั่นคงทางด้านอาหารของผู้ปลูกสวนยางพาราต่อการดำรงชีวิตในระดับครัวเรือน ขั้นตอนแรกของการดำเนินการโดยการจัดประชุมโดยสนทนากลุ่ม และ

การสอบถามบุคคลสำคัญ ในการเลือกสถานที่ตั้งของฟาร์ม ตัวชี้วัดที่สำคัญของความไม่มั่นคงด้านอาหาร และจำนวนของเกษตรกรในแต่ละฟาร์ม ทำให้ดำเนินระบบฟาร์มได้ดังนี้ (A) ข้าวไร่กับพืชอื่นๆ (Upland rice farm with other crops: UR) (B) ข้าวไร่กับการทำสวนยาง (Upland rice with rubber plantation: URRP) และ (C) การทำสวนยาง (Rubber plantation: RP) ในด้านขนาดตัวอย่างของเกษตรกร โดยใช้การสุ่มตัวอย่างวิธีเดียวหรือใช้เกณฑ์สำหรับการเลือกขนาดการสุ่มตัวอย่างในแต่ละประเภทฟาร์มและใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้างในการเก็บข้อมูลลงเก็บข้อมูลในระดับครัวเรือนจำนวน 60 ครัวเรือนในแต่ละระบบฟาร์ม รวมทั้งหมดเป็น 180 ครัวเรือน

ผลจากการศึกษาในพบว่า ที่ดินที่ใช้ในการปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด ลูกเดือย ผักป้า และการเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อที่ดินที่ใช้ในการเกษตรโดยพบว่า ที่ดินเพื่อการเกษตรมีพื้นที่ลดลงกว่าร้อยละ 65 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรวมในเมืองนาหม้อและเมืองไชย การใช้ประโยชน์ที่ดินพบว่า มีพื้นที่ร้อยละ 35 เป็นสวนยางพารา ร้อยละ 30 เป็นข้าวไร่กับสวนยางพารา และพื้นที่ร้อยละ 32 สำหรับการปลูกข้าวโพด และลูกเดือย กล่าวคือการทำสวนยางพารามีผลทำให้ศักยภาพของการผลิตพืชอาหารลดลง

ทุนในการดำรงชีพในครัวเรือนเป็นตัวกำหนดศักยภาพของเกษตรกร ที่มีกลยุทธ์ในการรับมือการเผชิญปัญหาในระยะเวลาของการขาดแคลนอาหาร อย่างไรก็ตาม 5 ต้นทุนการดำรงชีพเช่น ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนกายภาพ และทุนสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันเล็กน้อยระหว่างสามประเภทฟาร์ม กล่าวได้ว่าระบบการปลูกข้าวไร่กับพืชอื่นๆ (UR) มีค่าใช้จ่ายทางด้านอาหารในครัวเรือน $11.50 \times 100,000$ Kip น้อยกว่าระบบข้าวไร่กับการทำสวนยาง (URRP) $12.48 \times 100,000$ Kip และระบบการทำสวนยางเพียงเดียว (RP) $33.94 \times 100,000$ Kip จากเหตุผลเหล่านี้ทุนในการดำรงชีพในครัวเรือนเช่น การผลิตข้าว การเลี้ยงสัตว์ การปลูกผัก การปลูกข้าวโพด และการปลูกลูกเดือย เป็นกลยุทธ์ในการรับมือการเผชิญปัญหากับความเสี่ยงของความไม่มั่นคงทางด้านอาหารในอนาคตด้านความมั่นคงด้านอาหารพบว่าครัวเรือนที่ประสบปัญหาซึ่งมีสัดส่วนของการแบ่งปันอาหาร ดังนี้ 1) การผลิตข้าวร้อยละ 58.4 พบในระบบฟาร์มข้าวไร่กับพืชอื่นๆ (UR) ร้อยละ 41.6 พบในระบบฟาร์มข้าวไร่กับการปลูกสวนยางพารา (URRP) 2) การปลูกพืชผัก ร้อยละ 69.2 พบในระบบ UR และร้อยละ 30.8 พบในระบบ URRP 3) ผลิตภัณฑ์จากป่าที่ไม่ใช่ไม้ มีสัดส่วนในการใช้ร่วม กันประมาณร้อยละ 30 ในแต่ละประเภทฟาร์ม 4) การเลี้ยงสัตว์พบอยู่ในสองประเภทฟาร์ม ได้แก่ ระบบฟาร์ม UR ร้อยละ 88.4 และระบบฟาร์ม URRP ร้อยละ 11.6 โดยพบว่า เกษตรกรในระบบ RP มีการเข้าไปเก็บผลิตภัณฑ์จากป่าที่ไม่ใช่ไม้ NTFPs เพียงอย่างเดียว

ดังนั้นในระบบฟาร์มข้าวไร่ เกษตรกรมีวิถีการดำรงชีวิต มีกลยุทธ์ในการรับมือในการเผชิญปัญหาในหลายทางเลือกในการผลิตพืชอื่นๆที่เป็นแหล่งรายได้ที่ดีสำหรับการซื้ออาหาร เพื่อตอบสนองความ

เพียงพอทางด้านอาหารสำหรับการบริโภคในครัวเรือน กล่าวได้ว่าการจัดการที่ดินมีส่วนสำคัญอย่างมากสำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร เพื่อให้มีอาหารเพียงพอและการเข้าถึงอาหารในภูมิภาค การลดลงของพื้นที่การผลิตพืชอาหารหรือการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตพืชอาหารส่งผลต่อการลดลงของความหลากหลายทาง ด้านชีวภาพ มีความเสี่ยงต่อปริมาณการผลิตข้าว และกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารในที่สุด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	Assessment of Farmers' Food Insecurity and Coping Strategies in Rubber Farming, Oudomxay Province, Lao PDR	
Author	Mr.Xayasinh Sommany	
Degree	Master of Science (Agricultural Systems Management)	
Advisory Committee	Asst. Prof. Dr. Budsara Limnirankul	Advisor
	Lect. Dr. Prathanthip Kramol	Co-advisor
	Dr. Panomsak Promburom	Co-advisor

ABSTRACT

Traditional upland agricultural practices and shifting cultivation play an important role in food security and social welfare for many households in Northern of Lao PDR. Now a day, land use system has been changing from shifting cultivation to mono cropping as rubber plantation, which has been booming and expanding into many agricultural areas.

The policy of rubber plantation is challenges in food security, to recovering of shifting cultivation and poverty reduction in Northern of Lao PDR. Agricultural land for food crop production such as upland rice and paddy rice field have also decreased over time that affected on food security for many households. The aims of this study were: 1) To assesses the impact of cropping system changes on food insecurity; 2) To compares livelihood assets and food insecurity among different household types; and 3) To identifies the future coping strategies for food security.

The research methodology of this study employed the participatory rural approach (PRA) method to investigate and assess the impacts on household livelihood to food insecurity in rubber plantation at household level. Firstly, the PRA was employed to formulize the focus group discussion (FGD) for finding the location of farm, key indicators of food insecurity, and the number of farmers for three farm types: (A) Upland rice farm with other crops (UR); (B) Upland rice with rubber plantation

(URRP); and (C) Rubber plantation (RP). After that, a purposeful or criterion-based sampling method was used for selected the sampling size in each farm types. Sixty households were selected for in-depth interview in each farm type with the total 180 households.

The Result of this study found that lands declined on upland rice, paddy rice field, maize, job's tear, wild vegetables and raise livestock. Resulting found that agricultural land declined over 65% of the total land use in Namor and Xay district. Land use found that has RP areas 35%, URF 30% and 32% for maize and job's tear. Whereas, the potential of food crop production has been declined due to introducing of the RP.

The household livelihood assets determined the potential of farmers to solve the periods of food shortage. From this study found that five livelihood capital such as human capital, natural capital, financial capital, physical capital and social capital that was slightly different between three farm types. Upland rice with other crops farming type (UR) had household expenditures on foods 11.50 *100,000Kip less than upland rice with rubber plantation farming type (URRP) 12.48*100,000Kip and rubber plantation farming type (RP) 33.94*100,000Kip. From these outcomes of household livelihood assets such as rice production, livestock, home-garden vegetable, maize and job's tear were their potentials to cope with risk of future food insecurity.

The food security has been facing problems as shown in proportion of food sharing: 1) Rice production found in UR 58.4% and URRP 41.6%; 2) Vegetables were grown URF 69.2% and URRP 30.8%. 3) Non-timber forest products (NTFPs) were shared roughly above 30% in each farm types. 4) Livestock was raised in two farm types (UR 88.4% and URRP 11.6%). RP gathered food only from NTFPs. Household livelihood assets were regarding into five livelihood capital such as human capital, natural capital, financial capital, physical capital and social capital which had slightly different between three farm types.

Thus, the upland rice farming with subsistence agriculture farming has greatly applied coping strategies such as multiple alternatively to produce other crops, which provided good sources of income for purchase or buy food to meet their food for household consumption needs. In addition, the land management had important to support for food availability and food access in the region. Therefore, loss of food crop production areas,

declining of biodiversity, and risk of rice production could affect food security of agricultural households in this province.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved